

รูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ
Model of Coexistence in a Multicultural Society Through
the Postmodern Philosophy of Buddhadasa Bhikkhu

พระครูโสภาสประสิทธิ์คุณ อุทัย (เกตุขาว)

Phrakruophasprasitthikun Utayo (Ketkoaw)

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

E-mail: lasawatt@stjohn.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 3 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพุทธสารัตถะเกี่ยวกับแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 2) ศึกษาแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม 3) ประยุกต์หลักปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสารภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ เป็นการประยุกต์ใช้หลักปณิธาน 3 ของพุทธทาสภิกขุเป็นกรอบความคิดในการสร้างรูปแบบ คือ หนึ่ง การรับรู้ (Perception) คือ ภาวะแห่งการรับรู้เข้าใจตนเอง เป็นการส่งเสริมให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาได้ศึกษาทำความเข้าใจแก่นแท้แห่งคำสอนในศาสนาของตนและนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะเป้าหมายของทุกศาสนามุ่งสอนให้ศาสนิกทำความดี และความดีเป็นเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สอง การเรียนรู้ (Learn) คือ ภาวะการเรียนรู้เข้าใจผู้อื่น เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของเพื่อนร่วมสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพราะเมื่อรู้เข้าใจกันอย่างถูกต้องแล้วจะส่งผลให้การปฏิบัติต่อกันเป็นไปอย่างถูกต้องเป็นการป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม

พหุวัฒนธรรม สาม การร่วมมือ (Cooperate) คือ ความร่วมมือช่วยเหลือกัน การร่วมมือกันในลักษณะการสร้างพลังทางสังคม ในการแสวงหาแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุขบนพื้นฐานความแตกต่างหลากหลายโดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ สร้างความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย ผลการวิจัยดังกล่าวถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้อีก คือ PLC Model

คำสำคัญ: การอยู่ร่วมกัน, สังคมพหุวัฒนธรรม, ปรัชญาหลังนวยุค, พุทธทาสภิกขุ

ABSTRACT

The objectives of this research paper were to: 1) study the multiplicity of the concept of coexistence in multicultural societies; 2) study of postmodern philosophical concepts of Buddhadasa bhikkhu on multicultural society; 3) apply the postmodern philosophy of Buddhadasa bhikkhu on coexistence in multicultural society; and 4) create new knowledge concerning a model of coexistence in multicultural society through the postmodern philosophy of Buddhadasa bhikkhu. It is a qualitative research based on documentary research under the process of analytic, appreciative and applicative study leading to a new body of knowledge in philosophy and religion.

The research resulted that a model of cohabitation in multicultural society through the postmodern philosophy of Buddhadasa bhikkhu was a study and application of the concept of 3 resolutions of Buddhadasa bhikkhu as a conceptual framework to create a model on these three pillars. The perception is the first. It means a state of self-awareness of the teachings of their own religion and implement them strictly. Because the goal of every religion is to teach the religious people to do good, because goodness is the basis of coexistence in society. Learning is the second. It means a perception to encourage members of society to exchange and learn the friends' way of life in society creating a better understanding between each other. Because when people understand each other correctly, it will result in correct treatment, prevent and will reduce the problems of conflict in society. The cooperation is the third. It means cooperating, working together, handshaking, blending together as a social power to find ways to coexistence in a peaceful multicultural society. Unity in diversity is a common goal, PLC Model is a new knowledge.

Keywords: Coexistence, Multicultural Society, Postmodern Philosophy, Buddhadasa Bhikkhu

1. บทนำ

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) คือ สังคมที่มีความหลากหลายภายใต้วิถีชีวิตผู้คนในสังคมที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตที่ติดตัวมาแต่สังคมเดิม รวมถึงคนในสายวัฒนธรรมเดียวกันแต่มีความคิดความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม

มีจุดกำเนิดจากการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนเมื่อประมาณทศวรรษ 1960 เริ่มต้นจากชาวแอฟริกันอเมริกัน ในสหรัฐอเมริกา ได้เรียกร้องสิทธิของตนเพื่อต่อสู้กับการเหยียดหยามและถูกจำกัดในด้านสาธารณูปโภค ที่อยู่ อาศัย อาชีพ และการศึกษา จากการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา ในเรื่องของชาติพันธุ์ของชาวแอฟริกันและชาติอื่นๆ ที่ต้องการปฏิรูปการศึกษาและความต้องการที่จะสะท้อน ถึงประสบการณ์ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมแนวคิดความเชื่อของตนเอง ตลอดจนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสตรีใน ศตวรรษที่ 20 (ซิลป์ชัย สุวรรณมณี, 2556: 28) แนวคิดพหุวัฒนธรรมจึงกลายเป็นประเด็นร่วมทางสังคมของ ประชาชาติทั่วโลก ด้วยเหตุผลที่ว่า ความเป็นเอกภาพภายใต้ความแตกต่างหลากหลาย และการอยู่ร่วมกัน ภายใต้วิถีของความแตกต่างเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (ลำพอง กลมกุล, 2561: 76)

สังคมไทยภายใต้แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม หากเรายอมรับนิยามความหมายว่า สังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมที่คนมีความแตกต่างหลากหลายกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้นมาอยู่ ร่วมกันในสังคมใดสังคมหนึ่งก่อให้เกิดความคิดความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่หลากหลายเกิดขึ้นในสังคมทั้งในด้านที่ เป็นผลดีส่งเสริมความรักความสามัคคีในสังคม และในด้านที่เป็นผลร้ายส่งผลเสียหายความขัดแย้งในสังคม ในแง่นี้สังคมไทยก็จัดว่าเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากประชากรมีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมพิจารณาจากสถิติประชากรไทยด้านเชื้อชาติที่สำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจพบว่า ประชากรในสังคมไทยเป็นชาวไทยประมาณ 75% ไทย-จีน 14% และอีกประมาณ 11% เป็นชาวไทยเชื้อสาย อื่นกระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, [ออนไลน์]) และหากพิจารณา ประชากรไทยด้านการนับถือศาสนา จากสถิติกรมการศาสนา โดยศูนย์ข้อมูลกลางด้านศาสนา ระบุว่า ประชากร ในสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนา ร้อยละ 94.6 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 4.2 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 1.1 และผู้ที่ นับถือศาสนาอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนา ร้อยละ 0.1 (กรมการศาสนา, [ออนไลน์]) ประกอบกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์การย้ายถิ่นฐาน การอพยพเข้าเมืองมาขายแรงงานของประชากรในชนบทและจากประเทศเพื่อนบ้านทำ ที่มาพร้อมกับวิถีชีวิตคิดความเชื่อตามแบบสังคมเดิม เมื่อมาอยู่ร่วมกันทำให้สังคมมีความเป็นสังคม พหุวัฒนธรรมมากขึ้น

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมว่า ปัญหาทั้งหมดล้วน เกิดจากความเห็นแก่ตัว ปัญหาที่เล็กเท่าปรมาณู หรือใหญ่คับโลก ปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาส่วนรวม ปัญหา ของโลก ปัญหาชนิดไหน ล้วนแต่มาจากความเห็นแก่ตัว...ความเห็นแก่ตัวมันเป็นอันตราย อันธพาลทุกอย่าง ทุกประการ มันก็ก่ออาชญากรรมเป็นว่าเล่น ทำลายประโยชน์สาธารณะ สร้างมลภาวะอย่างเห็นแก่ตัว โดยไม่ คำนึงถึงความสุขของผู้อื่น ดูกว้างออกไป กว้างออกไปโดยรอบ ความเห็นแก่ตัวนี้ มันทำให้เป็นบ้าไปหมดทุกอย่าง การเมืองที่เห็นแก่ตัวก็เป็นการเมืองบ้า เศรษฐกิจที่เห็นแก่ตัวก็เป็นเศรษฐกิจบ้า วัฒนธรรมที่เห็นแก่ตัวก็เป็น วัฒนธรรมบ้า การศึกษาที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว มันก็เป็นการศึกษาบ้า อะไรๆ ก็ตามพอเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ความเห็นแก่ตัวมันเป็นเรื่องบ้าไปหมด...ปัญหาทุกปัญหามาจากความเห็นแก่ตัว ไม่มีปัญหาแม้แต่สักเท่าซึ้ง เท่าปรมาณูเดียวก็ไม่มี ที่ไม่มาจากความเห็นแก่ตัว ขอให้มองดู ตั้หน้าตั้งตาศึกษาวิจัยกันเรื่องนี้ให้ถึงที่สุดว่า ทุกปัญหามันมาจากความเห็นแก่ตัว โลกไม่มีสันติภาพ เพราะว่าโลกถูกรอบงำด้วยความเห็นแก่ตัว มันพูดกัน ไม่รู้เรื่อง มันได้แต่หลอกหลอกกันไปวันหนึ่งๆ เท่านั้นเอง (อังกะไน กวีวงศ์ (รวบรวม), 2550: 14-15)

จากทัศนะของพุทธทาสภิกขุต่อปัญหาความขัดแย้งและปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่กล่าวมา ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าแนวทางการอธิบายความ และการตีความคำสอนของพุทธทาสภิกขุสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ด้วยเหตุนี้จึงได้สนใจศึกษาแนวคิดของพุทธทาสภิกขุด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ประการที่หนึ่ง พุทธทาสภิกขุเป็นพระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง ผลงานของท่านได้รับการตีพิมพ์เผยแผ่ออกไปหลายภาษาทั่วโลก จนได้รับรางวัลจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ด้านการส่งเสริมสันติธรรม สันติธรรม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีของมวลมนุษยชาติ ประการที่สอง พุทธทาสภิกขุได้รับการยอมรับการกล่าวขานว่า เป็นพระนักปฏิรูปพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยที่มีการประยุกต์อธิบายความ ตีความหลักธรรมรูปแบบใหม่เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ เพื่ออนุเคราะห์ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะแตกต่างไปจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบจารีตต่างๆ ไป แนวทางการศึกษาค้นคว้าเป็นการศึกษาเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิผ่านผลงานของพุทธทาสภิกขุโดยตรง และข้อเขียนของนักเขียนและนักปราชญ์ท่านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคที่เน้นการสร้างเอกภาพในความหลากหลาย (unity in diversity) โดยมุ่งประเด็นในการศึกษาว่าพุทธทาสภิกขุมีมุมมองต่อสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างไร ต่อปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างไร และพุทธทาสภิกขุใช้หลักการและวิธีการใดหรือธรรมะหมวดใดเรื่องใดในการแก้ปัญหาเหล่านั้น แนวคิดของพุทธทาสภิกขุสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้หรือไม่อย่างไร และองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นอย่างไร โดยการนำข้อมูลที่ศึกษารวบรวมมาได้ มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ผ่านกระบวนการวิจารณ์ญาณของปรัชญาหลังนวยุค คือ วิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อสร้างรูปตามหัวข้อคุณิพนธ์ที่กำหนดไว้ คือ “รูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม
3. เพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญา

หลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary research) ภายใต้การใช้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ (Discursive method) ด้วยกระบวนการศึกษาเชิงบูรณาการ (Integration) ประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิจัย (Appreciation) และการวิธาน (Application) ผ่านการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่างๆ ตามขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่างๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยทั้งในส่วนที่เป็นผลงานของพุทธทาสภิกขุ และบุคคลอื่นที่กล่าวถึงพุทธทาสภิกขุในแง่มุมต่างๆ

3. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูล นำสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ด้วยการบูรณาการ (Integration) แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมดิจิทัล ภายใต้การศึกษาระวิเคราะห์ (Analysis) วิจักษ์ (appreciation) และวิธาน (application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา

4. ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พุทธสารัตถะเกี่ยวกับแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่าแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การยอมรับสิทธิเสรีภาพ และความแตกต่างหลากหลายในวัฒนธรรม รวมถึงเป็นแนวคิดส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้มีพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของตน ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม และเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความเข้าใจอันดีและการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม ลักษณะสำคัญแห่งสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายอย่างกลมกลืนที่เรียกว่า “แตกต่าง แต่ไม่แตกแยก” บนหลักการการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายต่อวิถีชีวิต การยอมรับในสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมในหลักการสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมเริ่มจากการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ เคารพยอมรับให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และในวิถีที่แตกต่างในลักษณะถ้อยที ถ้อยอาศัย เห็นใจและร่วมมือ ที่ผู้วิจัยเรียกว่า “เปิดใจ ให้ใจ ทำใจ และได้ใจ” เปิดใจ คือ การเปิดใจยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคมทั้งด้านนามธรรม คือ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ชีวิตในรูปแบบต่างๆ ด้านรูปธรรม คือ วิถีปฏิบัติ สืบเนื่องจากความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่ยึดถือ ให้ใจ คือ การเปิดโอกาสเปิดพื้นที่ให้ทุกวัฒนธรรมได้มีเวทีแสดงออกความเป็นชาติพันธุ์ของตนตราบเท่าที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวมบนฐานแห่งหลักสิทธิมนุษยชนที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทำใจ คือ การอดทนอดกลั้นบนฐานแห่งขันติธรรม และการให้อภัยบนฐานแห่งกรุณาธรรม ต่อพฤติกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากตน ได้ใจ คือ ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาสรรสร้างสังคมให้สงบน่าอยู่ปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกัน บนฐานแห่งสังคหวัตถุธรรม การปฏิบัติตนบนหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาถือเป็นพุทธสารัตถะเกี่ยวกับแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า หลักการทำงานของพุทธทาสภิกขุสอดคล้องกับหลักปรัชญาหลังนวยุค โดยพุทธทาสภิกขุใช้หลักอรรถปริวรรตที่เป็นเครื่องมือของนักปรัชญาหลังนวยุคมาเป็นเครื่องมือในการตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่และบริบทสังคมด้านต่างๆ เน้นการตีความคำสอนที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต ถือเป็นมิติใหม่ที่แตกต่างจากการตีความแบบจารีต ที่เน้นการตีความแบบข้ามภพข้ามชาติเป็นเรื่องที่พ้นวิสัยมนุษย์ที่จะรับรู้ได้ เช่น การตีความเรื่องกรรม จารีตเดิมมักตีความว่าเป็นเรื่องของการกระทำในอดีตชาติที่ส่งผลต่อชีวิตในชาตินี้

พุทธทาสภิกขุให้ทัศนะว่าการตีความแบบจารีตได้ประโยชน์น้อยไม่คุ้มค่าในลักษณะที่เรียกว่า “เสียของ” เพราะเป็นการตีความธรรมะแง่เดียว ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย อีกทั้งไม่ส่งเสริมจิตใจให้คนหันมาปฏิบัติธรรมได้ โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีอุปนิสัยใฝ่วิทยาศาสตร์ที่เชื่อในสิ่งที่พิสูจน์สัมผัสได้ พุทธทาสตีความเรื่องกรรมว่าเป็นเรื่องของการกระทำของมนุษย์ในปัจจุบัน และได้ผลในปัจจุบัน เช่น คนทำดีก็ได้ดีในขณะที่ทำ คือ ทำให้สภาพจิตใจเป็นสุข อิ่มเอิบ เบิกบาน คนทำชั่วสภาพจิตใจกระวนกระวายเป็นทุกข์เดือดร้อนใจกลัวภัยจะถึงตน หลักการการตีความของพุทธทาสภิกขุเกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า “ธรรมะกินได้” สร้างกระแสความสนใจให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งในและนอกประเทศ ปลุกฟื้นคืนชีพให้กับศีลธรรมที่กำลังจะตายได้กลับมามีชีวิตชีวา มีความสำคัญอีกครั้ง ในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น พุทธทาสภิกขุมีเป้าหมายสอดคล้องกับปรัชญาหลังนวยุค คือ “การสร้างสันติสุขและสันติภาพของโลก” โดยพุทธทาสพยายามทำเรื่องนี้ให้เกิดผลอย่างจริงจังด้วยการกำหนดหลักปณิธาน 3 ประการขึ้นเป็นแนวทางขับเคลื่อน คือ 1) ส่งเสริมให้ศาสนิกพยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) ส่งเสริมการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ 3) การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยมบนพื้นฐานความเชื่อว่า หากศาสนิกแต่ละศาสนาศึกษาเข้าใจถึงหัวใจแห่งศาสนาที่ตนนับถือ และนำมาเป็นหลักปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดแล้ว ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ก็ลดน้อยลง เพราะเป้าหมายของทุกศาสนาเน้นส่งเสริมให้ศาสนิกเป็นคนดีด้วยการทำดี ทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม จากผลงานความทุ่มเทเพียรสร้างสันติสุข และสันติภาพโลก องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องพุทธทาสภิกขุให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านส่งเสริมสันติธรรม สันติธรรม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีของมวลมนุษยย์ คุณค่าแห่งรางวัลจากยูเนสโก คือ การยืนยันแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า เราสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ โดยใช้หลักปณิธาน 3 ประการเป็นกรอบในการสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 3 ประการ ดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติตน เป็นเรื่องความขัดแย้งอันเกิดจากการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีสังคมในสังคมพหุวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้หลักปณิธาน 3 ข้อที่ 1 ของพุทธทาสภิกขุ คือ ส่งเสริมให้ศาสนิกพยายามเข้าถึงหัวใจหรือแก่นแท้แห่งศาสนาของตน เพราะว่าสาเหตุแห่งปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สมาชิกในสังคมไม่ให้ความสำคัญและไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนา โดยมองเป็นเรื่องโบราณคร่ำครึล้าสมัย นิยมฟุ้งเฟ้อและทำตนเห่อฟุ้งไปตามกระแสโลกาภิวัตน์กลายเป็นพวกสุดโต่งไร้รากไร้หลัก พอชีวิตไม่มีหลักก็ทำให้ไขว่เขวไม่มีจุดยืน เมื่อไม่มีจุดยืนก็ไม่สามารถครองตนดำรงตนอยู่ในวิถีทางที่ถูกต้องได้ ซ้ำร้ายอาจปฏิบัติตนเป็นพิษภัยต่อสังคมในที่สุด ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ คือ ต้องมีกระบวนการสร้างการรับรู้ตนเอง บนฐานของการศึกษาค้นคว้า ให้ความเข้าใจในวิถีชีวิตสังคมของตนให้ชัดเจน ด้วยวิธีการที่ผู้วิจัยเรียกว่า “รับรู้” (Perception)

2. ด้านทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเด็นปัญหานี้ เป็นเรื่องความขัดแย้งด้านทัศนคติ ความเชื่อ และอุดมการณ์ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีสังคมในสังคมพหุวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้หลักปณิธาน 3 ข้อที่ 2 ของ

พุทธทาสภิกขุ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมพยายามศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจระหว่างศาสนาของกันและกัน ให้ความเข้าใจเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของแต่ละศาสนา บนพื้นฐานหลักการของสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายอย่างกลมกลืน การยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม การยกย่อง ให้เกียรติ เคารพ นับถือในวิถีชีวิตที่แตกต่างของเพื่อนร่วมสังคมเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม คือ “สร้างสันติสุขและสันติภาพในโลก” เหตุผล เพราะสาเหตุแห่งปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมนอกเหนือจากการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ยังเกิดจากการที่สมาชิกในสังคมยึดมั่นในทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ ลัทธิศาสนาวัฒนธรรมประเพณีของตนหรือเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตนมากเกินไป รวมถึงทำการด้อยค่าข่มทับด้วยการถูกเหยียดหยัน เหยียดหยาม ล้อเลียน ทำลายสิ่งเคารพบูชาความเชื่ออื่นของเพื่อนร่วมสังคมที่แตกต่างไปจากตน เป็นการกระทำที่ขาดทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันอีกทั้งการไม่ให้เกียรติ ไม่เคารพ ในความแตกต่างหลากหลาย ทัศนคติมุมมองเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคม กลายเป็นพวกสุดโต่งคลั่งไคล้ บ้าคลั่งลัทธิศาสนา ความเชื่อ อุดมการณ์ของตนและพรรคพวกตน และพร้อมจะรื้อทำลายล้างประหัตประหารสมาชิกผู้เห็นต่างและนับถือต่างจากตน สรุบบัญญัติสรุปรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุด้านทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ คือ การเข้าถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์บนพื้นฐานการทำความเข้าใจ ร่วมกันระหว่างศาสนา และวิถีปฏิบัติที่แตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เรียกว่า “เรียนรู้” (Learn)

3. ด้านการปฏิบัติในสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ประเด็นปัญหานี้ เป็นเรื่องความขัดแย้งอันเป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินชีวิตภายใต้อิทธิพลของวัตถุนิยมบริโภคนิยมที่กระตุ้นให้มนุษย์มุ่งแสวงหาสิ่งเสพบริโภคสนองความต้องการของตนเองโดยไม่สนใจเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งแข่งขันกอบโกย เอารัดเอาเปรียบเบียดบัง เพื่อผลประโยชน์ตนและพวกพ้อง พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมต่อประเด็นปัญหานี้ การประยุกต์ใช้หลักปณิธาน 3 ข้อที่ 2 ของพุทธทาสภิกขุ คือ ดึงเพื่อนมนุษย์ออกมาเสียจากวัตถุนิยมบริโภคนิยม โดยพุทธทาสภิกขุมองว่าวัตถุนิยมบริโภคนิยมเป็นปัญหาใหญ่ของมนุษย์ เป็นทั้งสิ่งสร้างความเจริญและก่อหายนะให้กับมนุษย์ชาติขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะปฏิบัติต่อวัตถุนิยมด้านใด นั้นหมายความว่า หากมนุษย์ลุ่มหลงมัวเมามุ่งแสวงหาสิ่งเสพบริโภคอันตกอยู่ภายใต้อำนาจวัตถุนิยมถือการมีวัตถุเป็นเครื่องวัดความเจริญและคุณภาพชีวิตแล้ว ย่อมส่งผลให้มนุษย์เกิดความเห็นแก่ตัวที่พอกพาด้วยอำนาจกิเลสตัณหา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง บนฐานความคิดที่แบ่งแยกต้องการเอาชนะและ ความต้องการครอบครองวัตถุให้ได้มากที่สุดและดีที่สุด เมื่อทุกคนต้องการให้ตนเองได้มากๆ บนฐานทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ปัญหาเล็กปัญหาน้อยทยอยเกิดขึ้นดาดินจนถึงปัญหาใหญ่สุดที่เป็นวิกฤติเป็นจุดเปลี่ยนของสังคม เช่น ปัญหาการลี้ภัยขโมยน้อย การเบียดเบียนและเบียดบังหวังได้จาก กันและกัน การทะเลาะวิวาท การแก่งแย่งแข่งขัน การใช้อำนาจในการจัดการให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ จนถึงปัญหาอาชญากรรม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวว่า ปัญหาด้านวัตถุนิยมเป็นปัญหาสำคัญในสังคม เพื่อทะเลาะและดึงเพื่อนมนุษย์ออกจากอำนาจวัตถุนิยมต้องส่งเสริมให้สมาชิกในสังคม รู้ถึงโทษภัยหายนะและอันตรายของวัตถุนิยมบริโภคนิยม และรู้วิธีในการอยู่ร่วมกันกับวัตถุนิยมอย่างรู้เท่าทัน อยู่อย่างไม่เป็นทาสและไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ ในทางกลับกันต้องส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมรู้จักเสียสละ แบ่งปันกันอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม หันหน้ามาร่วมมือกันในการแสวงหา

แนวทางการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคมพหุวัฒนธรรม ภายใต้หลักการของปรัชญาหลังนวยุค คือ สร้างความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุด้านการปฏิบัติตนในสังคมวัตถุนิยมและบริโศค คือ การร่วมมือกันแสวงหาแนวทางพัฒนาสันติวิธีในสังคมพหุวัฒนธรรมบนฐานสังคมวัตถุนิยมที่เรียกว่า “ร่วมมือ” (Cooperate)

5. องค์ความรู้ใหม่

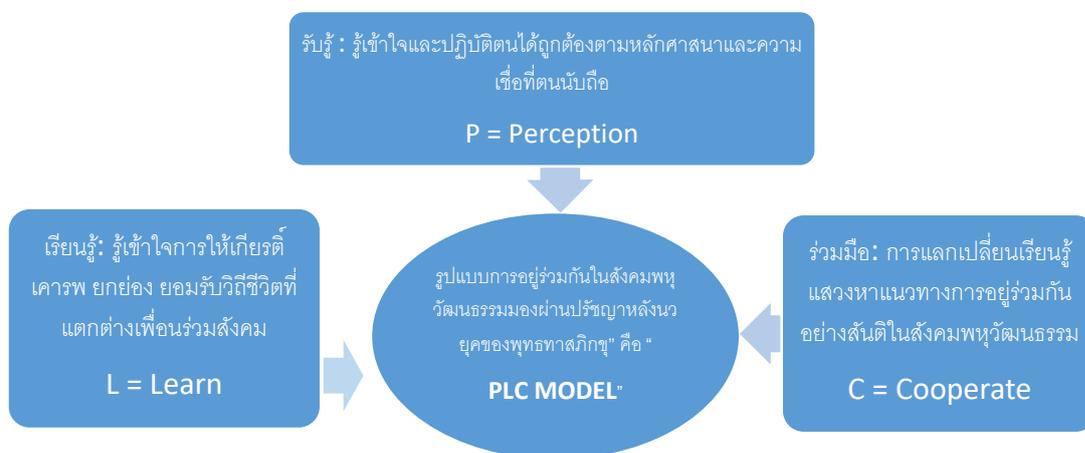
องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ตั้งเป็นสูตรว่า **PLC Model** เป็นรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ มีคำอธิบายดังนี้

P = Perception ได้แก่ การรับรู้ หมายถึง รู้เข้าใจและปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักศาสนาและความเชื่อที่ตนนับถือ เป็นภาวะแห่งความรับรู้ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ตนเอง (Self awareness) บนฐานความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีปฏิบัติ รวมถึงภูมิปัญญาแห่งสังคม ยึดมั่นและปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามหลักศาสนาและความเชื่อที่ตนนับถือ

L = Learn ได้แก่ การเรียนรู้ หมายถึง เรียนรู้: รู้เข้าใจการให้เกียรติ เคารพ ยกย่อง ยอมรับวิถีชีวิตที่แตกต่างเพื่อนร่วมสังคม เป็นภาวะแห่งการเรียนรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ผู้อื่น (Perception of others) บนฐานแห่งการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความรู้เข้าใจ ถึงความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีปฏิบัติ และวิถีชีวิตของเพื่อนร่วมสังคม รวมถึงการให้เกียรติ เคารพ ยกย่อง ยอมรับวิถีชีวิตที่แตกต่างเพื่อนร่วมสังคม ในลักษณะสงวนส่วนต่าง และร่วมค้นหาแสวงหาส่วนดีเพื่อหาจุดร่วมในการสร้างแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

C = Cooperate ได้แก่ ร่วมมือ หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสวงหาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสวงหาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม บนฐานการทำงานร่วมกัน การจับมือกัน การผสานสามัคคี หมายถึง ความร่วมมือกันในการแสวงหา สรรสร้างแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

แผนผัง: แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุ”

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย สามารถสรุปผลได้ว่า

1. แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม หลักการพื้นฐาน คือ การยอมรับ เคารพ ยกย่องให้เกียรติกับทุกวิถีปฏิบัติที่แตกต่างในสังคม บนหลักการ “ใจเขาใจเรา” ด้วยแนวทางการปฏิบัติตนแบบง่ายๆ ว่าเมื่อเราไม่รักชอบสิ่งใด ก็จงอย่าทำสิ่งนั้นต่อเพื่อนร่วมสังคม เพียงแค่นี้เราก็สามารถช่วยทำให้สังคมน่าอยู่ขึ้นได้ ลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมลงได้ พฤติกรรมดังกล่าวตรงกับสำนวนไทยที่ว่า “การตัดไฟแต่ต้นลม” ดียิ่งขึ้นกว่านั้น คือ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในสังคม โดยเปิดโอกาสให้เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือกันและกัน รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังที่ ฟาติหฺมะ แววันจิต (2565) สรุปผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในจังหวัดปัตตานี” และ พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม (2562) สรุปผลการวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งงานวิจัยทั้งสองได้ข้อค้นพบเงื่อนไขการสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมตรงกัน คือ “การยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี เชื้อชาติ ภาษา ลัทธิ ความเชื่อ ทักษะคติ และอุดมการณ์ เงื่อนไขดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รสสุคนธ์ เนาวบุตร (2557) เรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนपालะอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่า “เงื่อนไขของการสร้างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ คนในชุมชนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยดี มีการช่วยเหลือกันและกัน”

2. แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุว่าด้วยสังคมพหุวัฒนธรรม จากประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ พระสงฆ์ผู้ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์หัวก้าวหน้า ที่กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ทุ่มเทศศึกษาค้นคว้าตีความคำสอนและนำความจริงออกมาเผยแผ่ให้ประชาชนได้รู้เข้าใจและใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน จนได้รับสมญานามว่า เป็นนาคารชุนแห่งวงการคณะสงฆ์ไทยฝ่ายเถรวาท ดังที่พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (2549: 3-5) กล่าวถึงบุคลิกลักษณะของพุทธทาสภิกขุไว้ในหนังสือ “ร้อยคน ร้อยธรรม 100 ปี พุทธทาส” ว่าพุทธทาสภิกขุเป็นพระนักเผยแผ่ ผู้ไม่สร้างความมั่งงายให้กับประชาชน เป็นพระที่กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด กล้าหาญทางจริยธรรม เป็นผู้ประกาศความจริงกับประชาชนรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาทในเมืองไทย ยุคปัจจุบันซึ่งหาได้ยาก หลักการทำงานหรือการเผยแผ่ของพุทธทาสภิกขุที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และถือเป็นสิ่งใหม่ในวงการพระพุทธศาสนา คือ การตีความคำสอนพระพุทธศาสนาแนวใหม่ที่พ้นไปจากการตีความตามแบบเก่าหรือตามจารีตเดิมที่เกาะแน่นยึดโยงอยู่กับคำ และความหมายที่ระบุไว้ในคัมภีร์อย่างเคร่งครัด พุทธทาสภิกขุเป็นพระสงฆ์เพียงไม่กี่รูปที่กล้าตีความคำสอนนอกกรอบคัมภีร์แต่ยังคงความหมายและสาระสำคัญของหลักธรรมนั้นๆ ไว้ดั้งเดิมรวมถึงพุทธทาสภิกขุได้มีการปรับใช้ภาษาร่วมสมัยที่นิยมใช้และเข้าใจกันโดยทั่วไปในสังคม และเข้าได้กับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2549: 312 -314) กล่าวถึงวิธีการตีความคำสอนของพุทธทาสภิกขุไว้ในหนังสือ “ร้อยคน ร้อยธรรม 100 ปี พุทธทาส” ว่า พุทธทาสภิกขุ

ท่านใช้ภาษาไม่เหมือนคนอื่น ท่านมีคำพูดถ้อยคำสำนวนที่สะดุดสำนวนคมๆ ที่ว่าตายก่อนตายที่หมายถึง การลดความเห็นแก่ตัว ลดความเป็นตัวกูของกู เป็นการสรุปยอดพุทธธรรมที่สอนให้ลดละกิเลสตัณหา มีโลก โกรธหลง ให้ลดลงท่านมีคำสอนที่เหมาะสมกับยุคสมัยเหมาะแก่คนรุ่นใหม่...ให้คนฉกฉิม ยั้งคิดก็ยั้งเห็นเข้าใจ ในธรรมะมากขึ้น” พุทธทาสภิกขุได้สร้างปรากฏการณ์การตื่นธรรมให้เกิดขึ้น ทำให้พุทธศาสนาได้รับการความ สนใจมากขึ้นโดยเฉพาะในหมู่นักวิชาการ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปฏิรูปศาสนาที่มีส่วนช่วยยกฐานะ และ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาให้ปรากฏเป็นที่สนใจของประชาชนทั้งในและนอกประเทศ ดังที่ พระมหาสราวุธ โพรศรีชาน (2562: 338) กล่าวถึงพุทธทาสภิกขุไว้ในบทความเรื่อง “ตัวกู ของกูในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” ว่า พุทธทาสภิกขุได้ชื่อว่าเป็นพระนักปราชญ์และนักปฏิรูปคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการชักจูงและนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาตีความหมายใหม่และขยายความออกไปเพื่อให้ชาวพุทธทั้งไทย และต่างประเทศ ได้รู้จักและเข้าใจต่อหลักการของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง หลักการเผยแผ่ที่พุทธทาสภิกขุ ใช้ทั้งหลักอรรถปริวรรตศาสตร์ และหลักวิจารณ์ญาณซึ่งเป็นเครื่องมือของนักปรัชญาหลังนวยุคและจาก ผลการวิจัยที่ยกมากล่าวอ้างข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พุทธทาสภิกขุเป็นนักปรัชญาหลังนวยุค

3. การประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม จุดมุ่งหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ เป็นเป้าหมายเดียวกับ แนวคิดปรัชญาหลังนวยุค คือ “มุ่งสันติสุข และสันติภาพของโลก” โดยเน้นให้ปัจเจกชนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาที่ตนนับถือ บนพื้นฐานว่า หากศาสนิกแต่ละศาสนาเข้าใจและปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือแล้ว จะช่วยลด และขจัดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ ประเวศ วะสี (2549: 162-166) กล่าวถึงข้อวิตกของพุทธทาสภิกขุไว้ ในหนังสือ “ร้อยคน ร้อยธรรม 100 ปี พุทธทาส” ว่า พุทธทาสภิกขุ เป็นพระผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองเห็น นานแล้วว่า โลกนี้จะเกิดวิกฤติ เพราะมนุษย์เรามากเป็นทาสวัตถุตะวันตก จิตใจเสื่อมจากศีลธรรม นอกเหนือจากมนุษย์จะปฏิวัติทางจิตวิญญาณหรือปฏิบัติจิตสำนึกใหม่ แนวทางการสร้างจิตสำนึกใหม่เพื่อการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมนั้น เป็นอุดมคติชีวิตของพุทธทาสภิกขุที่ได้พยายามผลักดันให้เกิดขึ้น โดยวาง หลักการไว้ 3 ประการ ที่เรียกว่า ปณิธาน 3 ดังที่ ยุทธการ สุข (2559) กล่าวถึงอุดมคติ ชีวิตของพุทธทาส ภิกขุในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาอุดมคติชีวิตของพุทธทาสภิกขุ” พบว่า อุดมคติของพุทธทาสภิกขุดำเนินไป ตามหลักปณิธาน 3 ประการ ได้แก่ ส่งเสริมให้มนุษย์เข้าถึงความดีในศาสนา ส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ ในระหว่างศาสนาเดียวกัน และต่างศาสนา และนำจิตของชาวโลกออกจากแนวคิดวัตถุนิยมเรื่องกิน กาม เกียรติ เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงความดี (นิพพาน) ทั้งระดับต้นและระดับสูงสุดในปัจจุบัน เป้าหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม คือ สันติสุขและสันติภาพ เป้าหมายนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อจิตวิญญาณใหม่ คือ จิตวิญญาณที่ปราศจากตัวกูของ กูเกิดขึ้นในใจมนุษย์ทุกคน เพราะมีเพียงการทำลายตัวตนเราเขาในใจมนุษย์ให้หมดสิ้นไปเท่านั้น มนุษย์จึงจะ สามารถสถาปนาสันติสุขและสันติภาพให้เกิดขึ้นได้ในโลก ปรากฏการณ์แห่งคำสอนเรื่องตัวกูของกูกระตุ้นให้ มนุษย์ตื่นหันมาสนใจศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนามากขึ้น ดังที่ พระกอบชัย เขมานนโท (2560: 128-139) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธทาสภิกขุเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ มีส่วนอย่างยิ่งในการสร้างความสนใจให้บุคคลมา ศึกษาพุทธธรรมในฐานะที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิตและควรนำไปประยุกต์ในสังคมทุกระดับทุกวงการเน้นย้ำว่า

โลกต้องไม่แยกจากธรรมโลกก็ธรรมต้องไปด้วยกันกับโลกุตตรธรรม เป้าหมายการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนานอกจากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นแล้ว ยังส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตทางสังคมโดยรวมให้ดีขึ้นด้วยคุณภาพชีวิตทางสังคมที่ดี คือ ความมีสันติสุข และสันติภาพ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ในส่วนนี้สามารถประยุกต์ใช้คำสอนของพุทธทาสภิกขุมาปรับใช้ได้

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมผ่านมุมมองปรัชญาหลังนวยุคของพุทธทาสภิกขุโลกในยุคโลกาภิวัตน์ คือ ความเป็นพหุลักษณะทางสังคมพหุวัฒนธรรม ที่พยายามหลอมหลวมสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายต่างๆ ทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และลัทธิความเชื่อเข้าเป็นหนึ่งภายใต้ คำว่า“สร้างเอกภาพในความหลากหลาย” ความเป็นเอกภาพหรือความเป็นหนึ่งมนุษย์สามารถรังสรรค์สรรสร้างคุณูปการให้กับสังคมและโลก และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้มากเพียงใดก็ตาม แต่ความเป็นหนึ่งก็หาได้เป็นหนึ่งไม่ เพราะภายใต้ความเป็นหนึ่งยังมีความแตกต่างหลากหลายนานัปการที่ยังถูกปิดบังซ่อนเร้นและถูกกดทับ สารพันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นหากจะระบุเพียงหนึ่งเดียวก็สามารถระบุได้ว่าล้วนมีสาเหตุหลักมาจากคนในสังคมที่ขาดจิตสำนึกและความตระหนักรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยไม่นำพา ไม่ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญเรื่องความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่กินความหมายกว้างครอบคลุมทั้งเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่วิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และลัทธิความเชื่อต่างๆ โดยการละเลย ไม่ให้เกียรติ และไม่เคารพในความแตกต่าง ไม่ยอมรับความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างไปจากตน การถูกดูถูกเหยียดหยาม ความมีอคติทางชาติพันธุ์ การยึดมั่นถือมั่นในวิธีคิดและวิถีปฏิบัติของตนหรือกลุ่มตนมากเกินไป การถูกรีดรอนสิทธิเสรีภาพ ความอยุติธรรม ความไม่เสมอภาคเท่าเทียม รวมถึงการถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการต่างๆ ของรัฐตามสิทธิพลเมือง ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้นอกจากก่อความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ยังเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทบาดหมางระหว่างกันอันเป็นชนวนนำสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สำหรับประยุกต์ใช้สร้างเป็นแนวทางหรือสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมในแง่มุมต่างๆ ภายใต้บริบทสังคมปัจจุบัน ควรศึกษาวิจัยถึงวิถีชีวิตผลงานของบุคคล ในสังคมที่ดำรงบทบาทในการสร้างสันติวิถีภายใต้บริบทของสังคมไทยทั้งเรื่องศาสนาและวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. สถิติประชากรไทยจำแนกตามการนับถือศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.e-service.dra.go.th. [1 กุมภาพันธ์ 2564].

กวีวงศ์ (รวบรวม). (2550). *สรณิพนธ์พุทธทาสว่าสมานฉันท์และสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: บริษัทถาดตา พับลิเคชั่น จำกัด.

ประเวศ วะสี. (2549). *ร้อยคน ร้อยธรรม 100 ปีพุทธทาส*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

พระกอบชัย เขมานนโท. **รูปแบบการจัดการความรู้ของพุทธศาสนิกชน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.**

Journal of MCU Peace Studies Vol.5 No.1 (January-April 2017): 128-139. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.tci-thaijo.org. [1 กุมภาพันธ์ 2564].

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2549). **ร้อยคน ร้อยธรรม 100 ปีพุทธทาส.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.

พระมหาสมณญาณันท์ ฐิตธมโม. (2562). **การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษา สังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.** วารสารมหาจุฬาริชาการ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 46-59.

พระมหาสรารุช โพธิ์ศรีขาม. (2562). **ตัวกู ของกู ในทัศนะของพุทธศาสนิกชน.** การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2562: 337-351.

พาทิหะมะ แววันจิต. (2561). **บทบาทในการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในจังหวัดปัตตานี.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ยุทธการ สุดสุข. (2559). **การศึกษาอุดมคติชีวิตของพุทธศาสนิกชน.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รสสุคนธ์ เนาวบุตร. (2557). **แนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้พหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าละอู อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต} สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ลำพอง กลมกุล. (2561). **พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของจีนและมลายู: กรณีศึกษา ประเทศบรูไน.** วารสารโพธิวิสัย. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค.): 75-90.

ศิลปชัย สุวรรณมณี. (2556). **รูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่สอดคล้องกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **สถิติประชากรไทยทางด้านเชื้อชาติ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.nso.go.th. [1 กุมภาพันธ์ 2564].

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2549). **ร้อยคนร้อยธรรม100 ปีพุทธทาส.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.